

Αγάπη: μια αντεξουσία του κεφαλαίου αντάξια της φήμης της

Είναι ώρα για εκείνους που φιλοδοξούν να αγαπήσουν - στην πραγματικότητα όλοι παντού - να αντικρίσουν επιτέλους τον κομμουνισμό που λαχταρούν.

Στο βιβλίο *Ο Κομμουνισμός της Αγάπης: Μια Έρευνα για τη Φτώχεια της Ανταλλακτικής Αξίας* (AK Press, 2020), ορίζω την αγάπη ως μια δραστηριότητα, ως κάτι που λαμβάνουμε, όχι ως κάτι που παίρνουμε ή δίνουμε σαν εμπόρευμα. Εξασκούμαστε στην αγάπη ως μια ενεργή μορφή ανθρωπίνων σχέσεων που διέπεται από το χρήμα. Η αγάπη δεν είναι μια ανταλλακτική καπιταλιστική σχέση ανταλλαγής. Είναι η ενεργή μας συμμετοχή στις διάφορες εκφάνσεις άλλων ανθρώπων, παρόμοια με τον τρόπο που συμμετέχουμε, σε αυτό που είναι ικανοί να γίνουν - και θα ήθελαν να γίνουν, αλλά δεν είναι ακόμα - τα παιδιά μας, οι φίλοι μας, οι γονείς μας.

Δεν ορίζω τον κομμουνισμό όχι ως μια μορφή διακυβέρνησης, αλλά αντίθετα - ακολουθώντας τον αυθεντικό ορισμό του Μαρξ - ως μια ενεργή αντίθεση για την κατάργηση του υπάρχοντος κόσμου. Ο κομμουνισμός είναι μια μορφή ζωής, όχι μια μορφή διακυβέρνησης. Είναι μια προσπάθεια να ανατρέψουμε το κανόνα της ανταλλακτικής αξίας και να επιμείνουμε σε άλλες αξίες. Κατανοώ τον κομμουνισμό ως ένα κίνημα προς νέες ανθρώπινες σχέσεις, όχι κάτι το οποίο υλοποιείται μέσω του κράτους.

Το ζήτημα της αγάπης πρέπει να εξετάζεται και ως ζήτημα κινήτρων. Πώς η αγάπη κινητοποιεί τους ανθρώπους και τι τους κινητοποιεί να κάνουν; Σε ό,τι ακολουθεί, θα εξερευνήσω μερικώς το πως σχετίζεται η αγάπη με τους επαναστατικούς αγώνες και τα κινήματα.

ΚΙΝΗΜΑΤΑ ΑΓΑΠΗΣ

Οι σχέσεις αγάπης, όπου κι αν τις συνάπτουμε, βελτιώνουν εν μέρη την αποξένωση. Για αυτό, ακόμα κι αν οι εμπειρίες αγάπης είναι συχνά απρόβλεπτες και προκαλούν ταραχή, οι άνθρωποι συνεχίζουν να επιζητούν να αγαπήσουν. Μια νέα αγάπη, είτε νέων φίλων, είτε των παιδιών μας, ή κάποιου εραστή, μπορεί να ξεριζώσει την ύπαρξή μας στον κόσμο, το αίσθημα του εαυτού μας, και να γκρεμίσει την καθιερωμένη τάξη πραγμάτων. Είναι εισβολή και διάρρηξη, μα παρ' όλα αυτά καλοδεχούμενη.

Η πιο καθοριστική ερμηνεία της αγάπης, σύμφωνα με τον Alain Badiou στο Εγκώμιο για τον Έρωτα είναι η ιδέα ενός κόσμου από το πρίσμα και των δύο (όχι μόνο του ενός): η αγάπη είναι ένας τρόπος να κοιτάς τα πράγματα από μια διευρυμένη οπτική που επεκτείνεται πέρα από τη δική σου. Η αγάπη είναι μια εμπειρία στην οποία κάποιος μπορεί “να κατασκευάσει έναν κόσμο από μια έκκεντρη σκοπιά απέναντι στην απλή ενόρμηση επιβίωσης ή στο καλά υπολογισμένο συμφέρον.” Ο Badiou κατανοεί την αγάπη ως ένα κίνημα ατομικοτήτων μακριά από τον ίδιο συμφέρον· ένα κίνημα που είναι απαραίτητο για να δούμε τι είναι εφικτό στον κόσμο, πως θα έμοιαζε ένας διαφορετικός κόσμος.

Βάση αυτού, μπορεί να περιμέναμε ο Badiou να συνδέει την αγάπη με την πολιτική, αλλά αυτός απορρίπτει κάθε πολιτική της αγάπης:

«Δεν θεωρώ ότι αγάπη και πολιτική μπορούν να συνδυαστούν. «Πολιτική της αγάπης», κατά τη γνώμη μου, είναι μια έκφραση κενή νοήματος. Θεωρώ ότι όταν αρχίσουμε να λέμε «αγαπάτε αλλήλους», αυτό μπορεί μεν να συγκροτήσει ένα είδος ηθικής, δεν μπορεί όμως να συγκροτήσει μια πολιτική. Κατ’ αρχάς, στην πολιτική υπάρχουν άνθρωποι τους οποίους δεν αγαπούμε... Κάποιος για τον οποίο δέχεστε, κατηφείς και παραιτημένοι, να παίρνει τακτικά την εξουσία μόνο και μόνο γιατί τον ψήφισαν πολλοί άνθρωποι, δεν είναι ένας αληθινός εχθρός. Είναι απλός κάποιος του οποίου η παρουσία στην κεφαλή του Κράτους σας προκαλεί θλίψη γιατί θα προτιμούσατε τον ανταγωνιστή του. Και θα περιμένετε τη σειρά σας, για πέντε-δέκα χρόνια ή περισσότερο. Ένας εχθρός είναι κάτι άλλο! Είναι κάποιος τον οποίο με κανέναν τρόπο δεν αποδέχεστε να αποφασίζει για οτιδήποτε σας αφορά»

Είναι αλήθεια ότι ο Martin Luther King Jr. και άλλοι, προσπάθησαν να οικοδομήσουν μία πολιτική της αγάπης νουθετώντας τους ανθρώπους να αγαπούν τους εχθρούς τους, όπως στο διάσημο “Αγατώντας του Εχθρούς σου” του King. Εάν η συζήτηση για μια πολιτική της αγάπης σημαίνει ότι πρέπει να επικαλεστούμε τις κοινοτοπίες ενός συναισθηματικού και θρησκευτικού διαλόγου, τότε θα έπρεπε να συμφωνήσουμε με τον Badiou. Ωστόσο, η αγάπη δεν απαιτεί να αγαπάμε τους εχθρούς μας. Είναι δυνατόν να εκφραστεί μίσος για έναν εχθρό που να έχει την βάση του στην αγάπη. Το μίσος και η αγάπη δεν είναι αντίθετα. Τα πραγματικά αντίθετα της αγάπης είναι το στενό προσωπικό συμφέρον και η παθητική αδιαφορία.

Η θέση του Badiou είναι αποτέλεσμα ενός συνηθισμένου λάθους να θεωρεί κανείς το μίσος ξένο προς την αγάπη. Η εναντίωση του σε κάθε πολιτική αγάπης είναι ξεκάθαρη όταν αναφέρει το εξής: *«Το πρόβλημα του εχθρού είναι τελείως ξένο προς το πρόβλημα της αγάπης. Στην αγάπη συναντάτε εμπόδια... αλλά δεν υπάρχουν εχθροί στην κυριολεξία.»* Ο Badiou ισχυρίζεται ότι η πολιτική απαιτεί εχθρούς και ότι, ακριβώς επειδή δεν υπάρχουν εχθροί στην αγάπη, η πολιτική και η αγάπη δεν μπορούν να συνδυαστούν. Εν τούτοις, ένα άτομο της οποίας ο αγαπημένος σκοτώθηκε στο Άουσβιτς μπορεί να αισθανθεί μίσος που ενεργοποιείται από την αγάπη. Για συγκεκριμένες περιπτώσεις θα μπορούσαμε ακόμα και να πούμε ότι εάν δε σε αγαπώ, τότε δεν μπορώ να μισώ τον εχθρό σου.

Τελικά, ο Badiou επιμένει ότι η αγάπη είναι μία κίνηση από τον έναν στους δύο, εντούτοις, δε

βρίσκει νόημα στο να μιλάμε για την αγάπη σε κοινωνικό ή πολιτικό επίπεδο. Όμως δεν πρέπει να αφήσουμε την αγάπη κλειδωμένη στην ιδιωτική σφαίρα των ρομαντικών ζευγαριών και των οικογενειών τους. Η αγάπη μπορεί να βγει στον κόσμο μαζί μας και να συμμετέχει στα κινήματά μας με διάφορους τρόπους.

Οι Michael Hardt και Antonio Negri έχουν κατανοήσει αυτό το σημείο καλύτερα από τον Badiou. Στην Κοινοπολιτεία λένε: «Η αγάπη είναι ένα μέσο για να δραπετεύσουμε από τη μοναξιά του ατομικισμού αλλά όχι μόνο και μόνο για να απομονωθούμε ξανά στην ιδιωτική ζωή του ζευγαριού ή της οικογένειας, όπως επιβάλλει η σύγχρονη ιδεολογία». Ισχυρίζονται μάλιστα ότι η αγάπη βρίσκεται στην καρδιά κάθε ριζοσπαστικής και επαναστατική θεωρίας, ακόμα κι όταν οι θεωρητικοί φοβούνται να το πουν.

Στη *Συνέλευση*, οι Hardt και Negri σκέφτονται μέσα από τα νοήματα και τα στοιχεία του Black Lives Matter, του Occupy Wall Street, των εξεγέρσεων στη Βόρειο Αφρική και τη Μέση Ανατολή και τις ανταρσίες στην Αργεντινή και την Ισπανία. Κινήματα αγάπης εκφράζουν τη δυσαρέσκεια εκείνων που απομονώθηκαν και στοχοποιήθηκαν από το ρατσισμό, το σεξισμό ή από άλλες καπιταλιστικές τάσεις αποκλεισμού και εκμετάλλευσης. Ωστόσο, ενώ η αγάπη μπορεί να κινητοποιήσει εν μέρει σε μια εξέγερση, δεν είναι απαραίτητα η καθοριστική δύναμη κάθε εξέγερσης. Η αγάπη κινητοποιεί μερικά πράγματα, αλλά όχι τα πάντα. Δεν είναι ούτε παντοδύναμη, ούτε αλάνθαστη.

ΕΞΕΓΕΡΜΕΝΗ ΑΓΑΠΗ

Η Raya Dunayevskaya υπήρξε εξαιρετικά επαναστατική στην αναζήτηση της καθολικότητας. Αυτό που εκτιμώ περισσότερο στη γραφή της Dunayevskaya είναι η συνεπής προσοχή της στους αγώνες των καταπιεσμένων ανθρώπων στις ΗΠΑ και σε όλο τον κόσμο. Παράγει θεωρία από τα κάτω και ισχυρίζεται ότι οι πιο σημαντικές παρατηρήσεις βγαίνουν από τις επαναστατικές στιγμές. Ως εκ τούτου, οφείλουμε να συμμετέχουμε και να μελετάμε τέτοιους αγώνες και να μαθαίνουμε από αυτούς.

Η Dunayevskaya θεωρεί τα επαναστατικά κινήματα των γυναικών, των μαύρων, των σεξουαλικών μειονοτήτων, των φτωχοποιημένων εργατών και των ανέργων ως κρίσιμες στιγμές σε έναν συνολικό αγώνα ενάντια στον κόσμο όπως τον γνωρίζουμε. Οι ιδιαίτεροι αγώνες των καταπιεσμένων γίνονται κατανοητοί ως μέρος μιας ολότητας που καθοδηγείται από μια καθολική ουμανιστική ευαισθησία. Πρώτα πρέπει να υπάρξει μια ολική άρνηση και κατάργηση όσων υπάρχουν, ακολουθούμενη από μια δεύτερη άρνηση, η οποία σηματοδοτεί τη στιγμή της θετικής δημιουργίας του νέου. Όπως η Dunayevskaya το θέτει στο Η Απελευθέρωση των Γυναικών και η Διαλεκτική της Επανάστασης: Φτάνοντας από το Μέλλον: “Η ανατροπή, αυτό που αποκαλείται η πρώτη άρνηση, λείπει «όχι» στο κατεστημένο. Αλλά η δεύτερη άρνηση, η δημιουργία του νέου, είναι πιο δύσκολη επειδή προϋποθέτει τελείως καινούργιες ανθρώπινες σχέσεις.”

Η Dunayevskaya κατάλαβε ότι οι επαναστατικοί αγώνες των γυναικών δεν υποβάθμισαν ποτέ την αγάπη σε σεξ. Οι αγώνες των γυναικών στοχεύουν να μετασχηματίσουν τις ανθρώπινες σχέσεις και όχι απλώς τις σεξουαλικές σχέσεις. Οι γυναίκες «αρνήθηκαν κατηγορηματικά να παραμείνουν προσαρτημένες στους άντρες. Ευχήθηκαν να μην έχουν μόνο σεξουαλικές αλλά και ανθρώπινες σχέσεις μαζί τους. Στόχευσαν στην αναζήτηση μιας συνολικής αναδιοργάνωσης της κοινωνίας.» Όταν η Dunayevskaya κοιτά τις εξεγέρσεις των γυναικών σε όλη την έκταση του πλανήτη, για παράδειγμα, στις απεργίες της Πορτογαλίας και της Νοτίου Αφρικής στα κινήματα ενάντια στον πόλεμο του Βιετνάμ, εντοπίζει διαφορετικά άλλα όμως συνδεδεμένα ιδανικά, συμπεριλαμβανομένης της εναντίωσης στον πόλεμο, αιτήματα για εργατική εξουσία, για νέες σχέσεις εντός της οικογένειας, για ισότητα και εναντίωση στην πατριαρχία. Πράγματι, οι γυναίκες δε θέλησαν «πράγματι την ολοκλήρωση του ατόμου».

Η επανάσταση περιλαμβάνει το μετασχηματισμό τόσο του ατόμου όσο και του συνόλου της κοινωνίας. Έτσι, σε ένα βαθμό, το ιδανικό της αγάπης συμμετέχει πάντα και σχηματοποιεί τις στόχους κάθε ελπιδοφόρου αγώνα. Όμως πρέπει να κάνουμε διάκριση μεταξύ εξέγερσης και επανάστασης. Η εξέγερση είναι σπάνια επαναστατική. Οι εξεγέρσεις συμβαίνουν πιο τακτικά και συχνά προσβλέπουν στην επανάσταση. Αποτελούν συχνά πραγματικές προσπάθειες σε επαναστατική κατεύθυνση. Μολαταύτα, η εξέγερση δεν είναι επανάσταση στο βαθμό που δεν μετασχηματίζει δομικά τον κόσμο όπως τον ξέρουμε.

Οι εξεγέρσεις κάνουν άλλα πράγματα. Εκφράζουν δυσαρέσκεια, κριτική και φαντάζονται δυνατότητες σύμφωνα με τις πραγματικές επιθυμίες των ανθρώπων. Συχνά, μια εξέγερση είναι μια έκφραση επαναστατικής δυσαρέσκειας που λαμβάνει μη-επαναστατική μορφή. Τείνω να σκέφτομαι την αγάπη πιο κοντά στην εξέγερση παρά την επανάσταση. Ακόμα και όταν η αγάπη δε μετασχηματίζει δομικά τη ζωή όπως την ξέρουμε, φιλοδοξεί σε μια μορφή κοινωνικών σχέσεων που δεν διέπονται (και δεν μπορούν να διέπονται) από τη δικτατορία του κεφαλαίου. Η αγάπη υπάρχει μόνο εκεί και σε εκείνες τις ανθρώπινες σχέσεις έξω από τις καπιταλιστικές ανταλλακτικές σχέσεις. Αν τρέξεις σε ένα φίλο σε μια στιγμή απελπισίας και ο «φίλος» σου συμφωνήσει να σταθεί στο πλάι σου με αντάλλαγμα 15\$ την ώρα, αυτό που λέει είναι ότι δεν είναι φίλος σου (και δε χρειάζεται να είσαι κομμουνίστρια για να το καταλάβεις).

Από τη μικροσκοπική ομάδα στοχαστών που κολυμπάμε στα ίδια νερά, αυτός που βρίσκεται πιο κοντά στις θέσεις μου είναι ο George Katsiaficas στις επεξεργασίες του πάνω στην ιδέα του έρωτα (eros) του Herbert Marcuse. Ο Katsiaficas κατανοεί τις ταραχές, τις εξεγέρσεις και τις ανταρσίες ως την ενεργοποίηση συγκεκριμένων συναισθημάτων δυσαρέσκειας και ελπίδας, ως την ενεργοποίηση της αγάπης και της αλληλεγγύης. Στο βιβλίο του Αυτανάφλεξη: Το φαινόμενο του Έρωτα και η Παγκόσμια Επανάσταση, ο Katsiaficas γράφει: «Πρέπει να αναπτύξουμε την ικανότητά μας να αγαπάμε και να δρούμε με έναν αποτελεσματικό τρόπο... Το φαινόμενο του έρωτα αφορά τους άνθρωποι που ενεργοποιούν συνεχώς τον εσωτερικό τους πόθο για ελευθερία, το οποίο είναι η μεγαλύτερη δύναμη για την απελευθέρωση του πλανήτη. Το «φαινόμενο του έρωτα» αναφέρεται στη

φαινομενικά μεταδοτική γεωγραφική εξάπλωση των ανθρώπινων συναισθημάτων της οποίας μπορεί κανείς να γίνει μάρτυρας στις παθιασμένες εκφράσεις κάθε είδους παγκόσμιων εξεγέρσεων.

Ωστόσο, το φαινόμενο του έρωτα δεν μπορεί παραμένει συνεχώς ενεργοποιημένο, ούτε καν στη μικρή κοινότητα δύο εραστών. Δεν μπορούμε να διατηρούμε επ' αόριστον τη στοργή μας για τα δραστηριά κινήματα. Η ανθρώπινη ενέργεια μπορεί να εξαντλείται και να επαναφορτίζεται για διαφορετικούς λόγους, αλλά όχι να «διατηρείται» για μια ζωή. Αν αντιληφθούμε τη αγάπη ως την ενεργή μας συμμετοχή στην ύπαρξη ενός ατόμου, και πολιτικά, ως την ενεργή μας συμμετοχή σε αυτό που δεν είναι ακόμα (αλλά μπορεί να γίνει και πρέπει να γίνει) μια κοινωνία, τότε δεν μπορούμε να ισχυριστούμε με ειλικρίνεια ότι ασχολούμαστε πάντα τόσο ενεργά.

Σε τελική ανάλυση, η αγάπη εμφανίζεται ως μια δύναμη που παράγει συντροφικότητα και θάρρος. Το θάρρος, είναι ένα θάρρος για να δρούμε στο όνομα αυτού που μας αξίζει, ενώ η συντροφικότητα εκφράζεται σε συλλογικές ενέργειες, συμπεριλαμβανομένων εξεγέρσεων και ανταρσιών, χωρίς όμως να περιορίζεται σε αυτές. Η αγάπη φέρνει δεσμεύσεις και συχνά εισέρχεται στο σκηνικό ως αυτό το κάτι που μας δίνει τη σιγουριά να δεσμευόμαστε για πράγματα για τα οποία αλλιώς δε θα μπορούσαμε. Το κλειδί είναι να αντιληφθούμε ότι ενόσω όλο αυτό αληθεύει για μια δυαδική σχέση, ή μια σχέση μεταξύ πέντε ή περισσότερων σε μια οικογένεια, ισχύει εξίσου για μεγαλύτερους κοινωνικούς σχηματισμούς συνύπαρξης. Καθένας είναι κάποιος που πασχίζει για αγάπη, που θέλει να τη νιώσει, να τη ζήσει, να αλλάξει προς το καλύτερο μέσω αυτής.

Παρ' όλα αυτά, που αλλού βρίσκουμε τη λαχτάρα να αισθανθούμε ένα διαφορετικό κόσμο επί γης; Δείτε τι τολμούν να ελπίζουν οι άνθρωποι όταν συγκεντρώνονται από αγανάκτηση σε επαναστατικές στιγμές συλλογικής δράσης. Όταν είσαι ερωτευμένη με τον άλλο, έχεις βρει κάποιον να ενώσεις τις δυνάμεις σου για κάτι ελπιδοφόρο στον ορίζοντα. Μερικές φορές, αυτό το κάνουμε και με τους άλλους στους δρόμους, στις καταλήψεις, στις απεργίες και τις εξεγέρσεις.

Πεπεισμένοι ότι η αγάπη είναι μια άυλη, απερίγραπτη και αόρατη δύναμη, κομμουνιστές, αναρχικοί και τόσοι άλλοι κατάφεραν να την αγνοήσουν ως ένα συναίσθημα που εξατμίζεται ακατάλληλο για ακτιβισμούς! Αλλά τι είναι πιο χειροπιαστό από τις πραγματικά βιωμένες εμπειρίες που κάνει τις ζωές μας να αξίζουν; Από τις σχέσεις που υπάρχουν πέρα από την ανταλλακτική αξία, τις οποίες εκτιμούμε περισσότερο; Είναι ώρα για εκείνους που παλεύουν για αγάπη - δηλαδή όλοι και παντού - να δουν επιτέλους τον κομμουνισμό της προσδοκίας τους.

Γιατί; Επειδή μόνο έτσι μπορούμε να κατανοήσουμε τη σχέση της αγάπης με όλες τις άλλες σχέσεις που διέπουν τις ζωές μας. Μόνο έτσι μπορούμε τελικά να δούμε και να πούμε ότι η αγάπη οφείλει να είναι μια αντεξουσία του κεφαλαίου που να αξίζει τον τίτλο της.

Πρώτη δημοσίευση στα Αγγλικά στο [*ROAR magazine*](#).

Μετάφραση - επιμέλεια: **Μαρία Παπαδοπούλου, Στέλιος Φωτεινόπουλος**

1. Σ.τ.Μ: "Eloge de l'amour" ο αυθεντικός τίτλος του βιβλίου στα Γαλλικά που μεταφράστηκε ως

“In Praise of Love” στα Αγγλικά (Peter Bush) και ως «Εγκώμιο για τον Έρωτα» στα Ελληνικά (Φώτης Σιατίστας & Δημήτρης Βεργέτης).

2. Σ.τ.Μ: Τόσο η λέξη “amour” στα Γαλλικά όσο και το αγγλικό “love” χρησιμοποιούνται, το καθένα στη γλώσσα του, για να περιγράψουν και να νοηματοδοτήσουν περισσότερες από μία συναισθηματικές καταστάσεις. Στη μετάφραση του άρθρου το «love» αποδίδεται κυρίως ως «αγάπη» και όχι ως «έρωτας». Με άλλοθι το ότι κάθε μετάφραση αποτελεί και μια προδοσία του αρχικού κειμένου, οι παραθέσεις αποσπασμάτων από το «Εγκώμιο για τον Έρωτα» του Alain Badiou επιλέχθηκε μεν να είναι όσο πιο πιστές στην ελληνικής μετάφραση των Φώτη Σιατίστα & Δημήτρη Βεργέτη αλλά ο όρος «έρωτας» αντικαθίσταται από τον όρο «αγάπη» για να διατηρηθεί η νοηματική συνοχή του κειμένου.